

OTKA kutatási zárójelentés

Pályázatunk három fő célt foglalt magába:

1. Párkapcsolati szűrésre alkalmas tesztbatteria kialakítása 300 párnál; ennek kapcsán a párkapcsolati interakciókat mérő Közös Rorschach teszt validálása papír-ceruza mérőeszközökkel.
2. Munkacsoportok interakciódinamikai vizsgálata Közös Rorschach Vizsgálattal, a mérőeszköz munkalélektani validálásának folytatása.
3. Közös Rorschach Vizsgálat felvétele provokált stresszhelyzetben, és ennek megfelelően a lelki terheltség tükröződésének mérése ebben az interakciós helyzetben.

1 Az első célhoz tartozóan végeztük a legkiterjedtebb munkát. A második vizsgálati évben olyan tesztbatteriót alakítottunk ki, mely segítségével mód nyílt a párkapcsolati interakciós működés modellezésére. E folyamaton belül validáltuk az Olson-családtesztet (FACES-IV, Vargha és mtsai, 2008), és számos más eszközt is kipróbáltunk. Az eredmények részben már megjelentek tanulmánykötetünkben, részben a későbbiekben publikálandók (elegendő anyag áll rendelkezésre egy újabb tanulmánykötet megjelentetéséhez).

Jelenleg 300 pár anyaga rendelkezésre áll; az eredmények értékelése megtörtént, a témából publikációk. A magyar standard adatokat a Közös Rorschach Vizsgálat tesztkönyvében (Mirnics, Bagdy, Bajor, Sztankovjánszky, megjelenés alatt) tervezzük megjelentetni.

A Közös Rorschach Vizsgálat validálásához használt eszközeinket és ehhez kapcsolódó eredményeinket a következő táblázat szemlélteti.

Kutatásainkban a KRV-val együttesen használt mérőeszközök	
Mérőeszköz	Jellemzés
FACES-IV (Olson, Gorall és Tiesel, 2004) szűrésre alkalmas, családi funkcionalitást mérő eszköz	Kiterjedt adatgyűjtés 497 főtől, megfelelő pszichometriai mutatók megállapítása (Vargha és mtsai, 2008, tanulmánykötetünkben).
ASQ kötődési skála (Feeney, Hanrahan és Noller, 1994)	Adatgyűjtés 300 pártól, ellenőrzött, megfelelő pszichometriai mutatókkal.
Párkapcsolati coping skála (Olson, Stewart és Wilson, 1991)	Adatgyűjtés 139 főtől, ellenőrzött, megfelelő pszichometriai mutatókkal (Kissné Viszket és mtsai, 2008, tanulmánykötetünkben)
Párklímaskála	Adatgyűjtés 100 pártól, megfelelő pszichometriai mutatókkal.
Egyéb, kiegészítő mérőeszközök	
BFI (John és mtsai)	Rövid személyiségmérő skála, kiterjedt saját adatfelvétel több, mint 500 fővel, megfelelő pszichometriai mutatók.
Spiritualitás skála	Saját adaptációs háttér több, mint 500 fővel.

Az e táblázatban szereplő mérőeszközöket 20 eszköznél is nagyobb készletből választottuk, elsősorban a megfelelő pszichometriai mutatók, másodsorban pedig információértékük alapján.

A fenti tesztbatteria segítségével végeztük el a jelen kutatás méréseit, és nyertük azon eredményeket, amelyek 2008-as tanulmánykötetünkben is szerepelnek.

Tanulmánykötetünk eredményeiből kiemelhető:

1. Párkapcsolati kötődés és interakciódinamika: az egyaránt biztonságos kötődésű, bizonytalan kötődésű, valamint biztonságos-bizonytalan párok (146) interakcióinak elemzése. (Mirnics, Bajor, Sztankovjanszky, Nick, 2008, valamint Vetier és Vargha, 2008). A biztonságos-bizonytalan pároknál nyert eredményeinkből kiemelhető a biztonságos kötődésű partner kedvező interakciós hatása. Ha mindkét fél biztonságosan kötődik, megnövekszik az interakcióban a pozitív tartalmak száma, gyarapodnak a dicséretetek, az együttműködés jegyei. Biztonságos-bizonytalan pároknál fokozódik a bizonytalanság, az elutasítás, az annullálás, és a hangsúlyosabban egoisztikus kommunikáció. Amikor egyik fél sem kötődik biztonságosan, erősödik a rivalizálás, destruktív működések ismétlődnek, degradáló, kritizáló megnyilvánulások akadályozzák a kommunikációs folyamatot, és a végeredmény is alacsonyabb színvonalú lesz.

A későbbiekben Bagdy, Vetier, Kiss és Csákvári (2008) megállapították a félelemteli kötődők, mint speciálisan traumatizált alcsoport sajátos kommunikációs jellemzőit. Eredményeik szerint e párokat az instabil kommunikációs mintázat jellemzi a legerősebben, és rendkívül intenzíven kommunikálják az interakció tartalmi jegyei formájában a szorongásukat (pl. kölcsönösen. regresszív, destruktív asszociációk). E párok interakciós lépéseikben konvencionálisak, nyílt vita, ellenállás nem mutatkozik. Gyakori a komplementer viszony, amelyben egyik fél aktív, a másik pedig alárendelődő, passzív.

2. Személyiségjegyek és párkapcsolati interakciók összefüggéseinek elemzése. Tóth Melinda és mtsai (2008) 497 személytől gyűjtöttek személyiségre (Big Five), valamint családműködésre (Olson-teszt) vonatkozó adatokat. (Azonos családoktól KRV adatok is rendelkezésre álltak.) Eredményeik szerint az elégedetlen családok dinamikáját egyrészt az egyik fél egoisztikus mintája (alacsony Barátságosság-mutatók), másrészt a másik fél szorgalma (magas Lelkiismeretesség-mutatók) jellemezheti. Hasonlóan alacsony elégedettséggel járt együtt az egyik fél nagy fokú nyitottsága, és emellett a másik fél erős lelkiismeretessége, mely kombinációban a nyitottság a családon kívüli lehetőségek felé irányulhat. Az elégedetlen családokban gyakoribb volt a nők dominanciája, vezetői szerepe. Az átlagosan elégedett családokban az egyik fél érzelmi labilitásával a másik félnél fokozott empátias működés társult. Az elégedett családokban a férfiak nagyobb arányban voltak képesek fokozott érzelmi kontrollra. A feleség empatikus működésmódjai és reakciói a férj érzelmi labilitását e családoknál egyensúlyban tartják.

3. Spiritualitás, és kapcsolódó megküzdési formák – A spiritualitás a párkapcsolatra, különösen a konfliktuskezelésre gyakorolt hatásainak elemzésére rendszeres vallásgyakorló, és spirituális gyakorlatot nem folytató, de hívő párok esetében került sor (Kisgyörgyné és mtsai, 2008). Mind a magas szintű spiritualitás, mind pedig a rendszeres vallásgyakorlás jótékony hatással bírt az egyéni megküzdésre (PIK skála), a pozitív párkapcsolati interakciókra (KRV), valamint az elégedettségre (Olson-teszt, Párkapcsolati coping skála. A spirituális orientáció erős összefüggést mutatott a család észlelt érzelmi közelségével, közepes

mértékűt a család adaptabilitási lehetőségeivel. A párkapcsolati kötődés lényegesen erősebb volt azon pároknál, amelyek mindkét tagja rendszeres spirituális gyakorlatot folytat. Hasonló eredmények mutatkoznak a KRV-ben is (Szőnyi, 2009).

Kutatási eredményeink közt hangsúlyt kaptak további résztémák.

4. A Közös Rorschach Vizsgálat terápiás alkalmazásának megkezdése, a párterápiában felhasználható információérték meghatározása, a párkapcsolati fejlődés követése terápiában, a Közös Rorschach eszközével. (Első tanulmány: Mirnics, Komlósi és mtsaik, 2008). A terápiás hatékonyság mérése jelenleg is folyik két terapeuta kolléga bevonásával, e témában a pszichológus hallgatók több műhelymunkát is írtak (pl. Vajna Rita, 2010). A patológiás párkapcsolati működés és kolluzív hatások finomszerkezetű elemzését Vetier, Csákvári, Kiss és munkatársai végzik (Kiss, Bagdy, Vargha, 2008), vizsgálataik jelenleg is folytatódnak.

5. Módszertani fejlesztést végeztünk a KRV mindkét jelölési rendszerén. Az interaktometriai kódolási módhoz tesztkönyv készült, melynek publikálására jelenleg pályázat van folyamatban. A tesztkönyv valamennyi kódjegy részletes leírását tartalmazza példatárral együtt, valamint a standard adatokat a 300 párról. Az interaktometriai jelölés nemcsak a klinikumban, hanem kutatási céllal is jól használható. Megállapítást nyert, hogy a másik, ún. processzometriai jelölési rendszer (Bagdy és mtsai, 2006) döntően a klinikumban, egyedi esetelemzésekre használható.

6. Új klinikai mintán, krónikus fájdalombetegnél és családjaiknál indult el a KRV adatfelvétel. Az előzetes eredmények igen informatívak. Több saját tanulmányunkban, nagy adatállományon nyert megállapítást, hogy a családi veszteségeknek nagy szerepe lehet a krónikus fájdalombetegség kialakulásában (Lukács Mirjam, 2009, Szabó Lili, 2009).

Az elsőként meghatározott kutatási cél keretében tehát az előirányzott minta rendelkezésre áll, előzetes eredményeink kötetben jelentek meg, végleges eredményeinket pedig egy, a kutatási pályázat lezárulása utánra tervezett tanulmánykötetben publikáljuk majd. A mintegy 300 párral végzett interakciódinamikai, személyiség- illetve kötődésvizsgálatról konferencián számolunk be, a Magyar Pszichológiai Társaság 2010-es Nagygyűlésén.

2. A másodikként meghatározott kutatási célhoz kialakított munkalélektani minta teljességgel rendelkezésre áll, és az eredmények meghozták a tőlük várt információértéket. 2008-ban sor került a Közös Rorschach Vizsgálat munkalélektani szempontú validálására a Facet 5 munkapszichológiai jellegű személyiségteszttel. Az eredmények szerint a kommunikációs viselkedést egyszerre befolyásolja a vezetői szerep és a személyiség, az utóbbi hangsúlyával. A vezetőknél gyakori a vélemény- és magyarázatkérés, az integrálás, a pozitív humor, valamint egyes indirekt dominanciátörekvésre utaló viselkedések. A témában egy TDK dolgozat is született, amely a 2007-ben rendezett tanulmányi versenyen I. helyezést ért el (Kovács Gábor és Zolna Melinda a 2008-as tanulmánykötetben szereplő munkája).

3. A harmadik kutatási célhoz tartozóan, minden igyekezetünk és 2007-ben történt több elővizsgálatunk ellenére sem sikerült provokált stresszhelyzetet létrehozunk. A KRV felvételt megelőzően elhangzó kritizáló, illetve dicsérő megnyilvánulások a vártnál jóval kisebb hatással voltak vizsgálati személyeinkre. Az előzetes vizsgálatokat követően levonható volt az a következtetés, hogy Rorschach táblák, mint képi, vizuális felhívó ingerek hatása jóval nagyobb a vizsgálatvezetővel való interakció hatásánál. Ez maga a Rorschach vizsgálat validitását bizonyítja, ugyanakkor a külső ingerek útján való befolyásolhatóság gyengeségét.

Azért is figyelemre méltó ez a megfigyelés, mert több szakirodalmi forrás megjegyzi a projektív módszerek kontextusfüggését (Kline, 1993). Saját vizsgálatunkban az a 20 pár, akikkel stresszhelyzetben készült KRV felvétel, semmiféle egyedi jellegzetességet nem mutatott, vizsgálati anyaguk nem tért el a negatívan nem minősített, illetve pozitívan minősített párokétól. Feltételezhető, hogy a pozitív vagy negatív megerősítés hatása jóval enyhébb, mint a pár előtörténetéé.

Publikációk

Elsősorban az életkörülményeink alakulása hozta úgy, hogy tanulmánykötetünk a kutatás félidejében, 2008-ban jelent meg, így azóta született tanulmányaink sora nem kerülhetett bele. Vizsgálati eredményeinket 2008-tól kezdődően többnyire belföldi konferenciákon mutattuk be, ezt az a racionális döntés indokolta, hogy belföldön számos hallgatónkkal, teljes műhelycsoporttal látogattunk el a konferenciákra abból a pénzüsszezből, ami külföldön egy személy részvételi költsége lett volna.

A kutatás teljes időszakában, évente részt vettünk a Pszichiátriai Társaság évi konferenciáján, kétevente pedig a Pszichológiai Társaság Nagygyűlésén. 2010-ben szintén saját műhellyel jelentkeztünk, 2008-hoz hasonlóan.

2009-ben egy angol cikket küldtünk el megjelentetésre, amely 2010-ben meg is jelenik a Journal of Family Psychotherapy folyóiratban. Egy másik angol nyelvű tanulmányunk is elkészült, amelyet szintén azonos folyóiratba tervezünk beküldeni.

Mérőeszközeinket és publikációinkat rendszeresen felhasználjuk a Károli Gáspár Református Egyetem pszichológusképzésében, oktatási céllal (például a Közös Rorschach Vizsgálat jelölési rendszereinek leírását rendszeresen használjuk). Részben ezen mérőeszközök és vizsgált területek adják képzésünk egyedi arculatát.

Következő tanulmánykötetünk megjelentetését követően mindazonáltal, más vizsgálati témák felé is nyitunk a személyiséglélektan és egészségpszichológia területén. (Az egészségpszichológia, a pozitív pszichológia, a spiritualitás kutatása, valamint a projektív tesztek és papír-ceruza eljárások pszichometriai összefüggései témákban tervezünk pályázatokat beadni).